

Да спасціжэння чалавечай існасці

У кожнага паэта ёсць радкі-споведзь, радкі-адкрыццё, радкі-падказка, якія дазваляюць чытачу дэкадаваць сэнс не толькі аднаго верша. Яны паглыбляюць разуменне ўсёй творчасці, даюць пэўны штуршок для комплекснага аналізу. У Міхася Башлакова такім, на мой погляд, ключавым вершам з'яўляецца “Зялёная восень”. Разгледзім урывак:

То сееца дожджык, па лісці сячэ,
То сонца асвеціць сцюдзёныя росы.
Не лета ужо. І не восень яшчэ.
Няма больш цяпла. І далёка марозы...

То жоўты лісток, то зялёны лісток...
Вось так і душа мая колеру рознага –
То светлы радок, то самотны радок,
То змрочны і стылы, калі восень позняя...

Кантрасныя вобразы сонца і дожджыка, жоўтага лістка і зялёнага, светлага радка і самотнага, змрочнага, стылага знаходзяць адпаведны водгук у паэтавай душы, “колеру рознага”. І тады надыходзіць пара, калі “не лета ужо. І не восень яшчэ. Няма больш цяпла. І далёка марозы”. Кропкі паміж аднаасастаўнымі сказамі запавольваюць унутраны рытм твора, вылучаючы ў сэнсавых адносінах сегменты паэтычнага светаўспрымання. Вобразы дожджыку і сонца дзякуючы адпаведнаму граматычнаму афармленню (косцы) успрымаюцца як хутказменныя, нават узаемапранікальныя. Чаргаванне светлага радка і самотнага люструе дынаміку паэзіі Міхася Башлакова, суладную са зменамі быцця, суладную з часавымі каардынатамі. Сапраўды, ёсць такая пара паміж летам і восенню, для якой паэт знайшоў сваё азначэнне – зялёная восень. Не жоўтая, не рознакаляровая, а менавіта зялёная! Нечаканасць, непрадказальнасць такога спалучэння ў тым, што паэт імкнецца прымірыць у гарманічнай еднасці маладосць і сталасць, надзею і смутак, мару і рэчаіснасць. Зялёны колер акрыляе, вяртаючы ў дарагі палескі куток маленства і любові, а восень, падсумоўваючы набыткі і страты, нагадвае пра незваротнасць мінулага, неабходнасць жыць тут і цяпер, па-майстэрску пераўтвараючы мінусы ў плюсы. Жыць (а не выжываць!) годна, перамагаць боль і пакуты, лячыцца ўспамінам пра бацькоўскі кут – у гэтым бачыць Міхась Башлакоў прызначэнне свайго паэтычнага і чалавечага “я”.

Зялёная восень... Восенню прасякнуты старонкі кнігі “Палын. Чарнобыль” (2005 г.), выданне якой было прымеркавана да 20-годдзя чарнобыльскай катастрофы. Гэта сумесны праект двух творцаў -- паэта Міхася Башлакова і мастака Міхася Барздыкі. Апошні вядомы як майстар станковай і кніжнай графікі. Узнагароджаны Сярэбраным медалём

Еўрапейскай Акадэміі мастацтваў (1992 г.) і Залатым медалём на Міжнародным конкурсе графікі ў Бельгіі (1993 г.). Творы Міхася Барздыкі знаходзяцца ў музеях Беларусі, Расіі, Венгрыі, Італіі, Францыі, ЗША, экспануюцца на рэспубліканскіх і міжнародных выставах.

Знайсці сваё слова, знайсці свой колер – у гэтым творчае крэда кожнага паэта і мастака. А слову “знайсціся” ў колеры і наадварот? Такі пошук атрымаўся плённым у Міхася Башлакова і Міхася Барздыкі. Вынікам незвычайнага дыялогу – слова і колеру – стала кніга “Палын. Чарнобыль”, якая выйшла на трох мовах – беларускай, рускай і англійскай. У ёй чатыры часткі, і кожная адметная сэнсавым і эмацыйным напам’янтаваннем. Чатыры вымярэнні, у якіх выспявае ўнутранае “я” лірычнага героя. Напачатку – язычніка, які моліцца Зямлі, Чалавеку і Зверу. У канцы – шчырага верніка:

Што зрабіў на свеце? Што зраблю, не знаю.
“Памажы мне, Божа”, -- неба заклінаю.
Памажы мне, Божа, дай пражыць мне светла.
За акном лютуюць, нема выюць ветры.
 (“Помню, у маленстве...”)

Другая і трэцяя часткі кнігі кульмінацыйныя ў раскрыцці чарнобыльскай трагедыі:

Апусцела палеская вёска.
І машыны з дзяцьмі, і павозкі
Па шляхах зарыпелі.
Ні пажыткаў, ні клункаў.
Толькі ў хустачку дакументы
Ды са сцен паздымалі партрэты –
Памяць гэта...

(“Хроніка аднаго перасялення”)

Пустата, напоўненая болем і безвыходнасцю. Агонь апошняга восеньскага ліста ля самае магілы ўзмацняе шэрасць і чарнату быцця. У вершы “Няма такой зямлі” чытаем: “У квецені сады. А для каго цвіценне?”. Пытальная інтанацыя сказа ўспрымаецца як адмаўленне. Белы колер асацыюецца з журбой і трывогай. І яшчэ звязваецца ў Міхася Башлакова з кволымі парасткамі жыцця, якія, нягледзячы на страты, пераможна імкнуцца да глыбінь чалавечай існасці. Роспачны стан лірычнага героя раскрывае другая частка:

Я – паддоследны...
Слава прагрэсу!
На апошняй стаю я мяжы...
Мне няма на зямлі маёй месца...
Святы Божа, куды мне, скажы?..

(“Куды мне?”)

Прасвятленне прыходзіць у чацвёртай частцы, калі герой знаходзіць у сабе сілы ўпэўнена цвёрдзіць:

Не, Радзіма, хоць нам і нядужыцца,
Нам няможна ніяк паміраць...

(“І гарыць над сусветам”)

Эмацыйны накал выказвання першых частак, аформлены пыталымі і клічнымі сінтаксічнымі адзінкамі, а таксама недаказамі, змяняецца апавядальнымі сказами. У іх – ужо разважлівы водгук на боль, прабліскі надзеі на ратунак, вера ў выратавальнае святло “зоркі дальняй за акном”. Прайсці праз самотную восень (сімвал трагедыі), каб нарадзіцца ў новым вымярэнні чалавечых каштоўнасцей – такі няпросты шлях лірычнага героя ў кнізе “Палын. Чарнобыль”.

Зялёная восень... Зялёная – ад прадчування жыццесцвярджальнага пачатку. Такім пачаткам прасякнуты многія творы Міхася Баілакова з кнігі графікі і паэзіі “Нетры” (2004 г.), выдадзенай на беларускай і рускай мовах. На Міжнародным кніжным кірмашы (2005 г.) у Франкфурце-на-Майне яна ўвайшла ў лік ста найлепшых кніг свету. Прычым свае праекты прапанавалі больш за 10 тысяч выдавецтваў са 135 краін. Такая высокая ацэнка абумоўлена ўдалым спалучэннем класічнага радка Міхася Баілакова і нетрадыцыйнай тэхнікі мастака Міхася Барздыкі. Праз багацце графічных эфектаў выяўляюцца рухі душы, нечаканыя ў сваёй імпульсіўнасці, але абавязкова шчырыя. Разважанні мастака нарадзіліся раней за вершы Міхася Баілакова, але ў “Нетрах” слова знайшло ўдзячны водгук у колеры. І як вынік – арыгінальная сатворчасць паэта і мастака.

Першая частка кнігі называецца “Вераснёвы смутак”. Але смутак прасветлены, у адрозненне ад таго пачуцця, якое ўзнікае на старонках выдання “Палын. Чарнобыль”. Лірычны герой знаходзіць свае каардынаты быцця там, дзе “руплівы ліпень ліпаю цвіце”. Паўтор гукавога комплексу стварае ў чытача адпаведнае ўспрыманне зместу твораў. Жыццёвая смага наталяецца ліпеньскім водарам роднай вёскі, у якой “празрыстым мёдам з сонечных грудзей сцякае ціша на лясныя доли”, “звініць ля сцежкі светлая крыніца” і “травы сцелюць мяккую пасцель”. У дарагім кутку час нібы спыняецца і прастора не палохае нязведанасцю:

Вось так брысці няведама куды
Сярод бяроз па сонечнай дарозе,
Зязюлю слухаць і лічыць гады,
І думаць, што далёка яшчэ восень.

(“Вось так брысці...”)

Лірычны герой вяртаецца дадому, у маленства, але такое вяртанне магчыма толькі дзякуючы летуценням. Адпаведную назву – “Летуценні” – мае і адна з частак кнігі. У іншым раздзеле выдання лірычны герой сумленна прызнаецца:

*Што я паспеў на гэтым свеце белым?
Дзесятак вершаў нейкіх напісаў?
Чаму ж так рана сённа звечарэла?
Шчыміць душа... І просіцца сляза.*

(“Завечарэла...”)

*Раннім вечарам свайго жыцця горка ўсведамляць, што ў роднай
вёсцы Церуха ўжо ніхто не чакае, што адно ва ўспамінах “да бэзавага
мая асенні мой цягнік загрукаціць”. Ад “бэзавага мая” дзяцінства ў
“Нетрах” пераважае светлая гама вобразных сродкаў:*

*Святочна апранутаю кабетай
Рассядзеца на лаве важна лета.
Спакусай млеюць сонечныя грудзі,
Гарачы шал і вецер не астудзіць.
Смяецца звонка, весела гамоніць,
Трымае яблык спелы на далоні.*

(“Яблычны спас”)

*Прыём увасаблення ўзмацняецца ацэначнымі лексэмамі святочна,
сонечныя, гарачы, звонка, весела. У такім паэтычным акружэнні іншыя
словы верша набываюць эмацыйны патэнцыял, рэалізуючы эстэтычную
функцыю мастацкага слова. Яно не толькі называе аб’ект рэчаіснасці, але
і ўплывае на пачуцці чытача.*

*Станоўчая энергетыка паэтычнага радка прысутнічае ў многіх
вершах “Нетраў”, пранікае ў гістарычныя і міфалагічныя вобразы, а
таксама ў графічныя аркушы, якія выяўляюць дынаміку колеру – ад чорна-
белага да больш яркага, насычанага. Вобраз зялёнай восені, прасветлена-
мудрай, сагрэтай цяплом Бацькаўшчыны, з’яўляецца скразным у
“Нетрах”. Па сваім напам’яну адзначаецца ад вобраза восені кнігі
“Палын. Чарнобыль”. А смутак незваротнасці страчанага і ціхая радасць
жыцця яднаюць гэтыя два літаратурна-мастацкія выданні, гожа і
арыгінальныя, таму нездарма вылучаныя на атрыманне Дзяржаўнай
прэміі Рэспублікі Беларусь.*

*Думаю, зялёная восень Міхася Башлакова і Міхася Барздыкі
падорыць многа светлых старонак удзячнаму чытачу. Старонак
няспешнага роздуму, плённага пошуку і вяртання да ўласных вытокаў.*

*Таццяна Старасценка,
кандыдат філалагічных навук*